

Processdokument Svensk Geopark

Bakgrund

Svensk Geopark togs fram av Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) 2013 för att stimulera och underlätta lokala och regionala initiativ kring geologisk besöksnäring samt utbildning och förvaltning av geologiska natur- och kulturvärden. Svensk Geopark är en kvalitetsstämpel och överensstämmer i viktiga delar med Unesco:s kriterier för en geopark, men utan motsvarande krav på geologiskt arv av internationell nivå.

Eftersom en geopark måste vara i drift redan vid ansökan om status som Unesco global geopark, är utmärkelsen till Svensk Geopark det första steget i Sverige inför en sådan ansökan. För att säkerställa kvalitetsnivån rekommenderas därför att begreppet geopark endast används för de initiativ som är godkända som Svensk Geopark eller som Unesco global geopark, eller är i direkt process att ansöka om någon av dessa utmärkelser.

Kommunikationsvägar och beslut

Beslut om godkännande eller avslag av en ansökan eller utvärdering av Svensk Geopark fattas av SGU:s generaldirektör (GD). Det framgår av beslutet under vilken tidsperiod som geoparken har status som Svensk Geopark.

Övriga beslut rörande Svensk Geopark fattas av avdelningschef Samhällsplanering (AC S), eller av chef som fått beslutanderätt genom delegation från AC S.

SGU har en utsedd kontaktperson för geoparkerna. Kontaktpersonen är föredragande i all officiell kommunikation med geoparkerna, med AC S som beslutande.

All officiell kommunikation med geoparkerna ska diarieföras.

Kriterier för Svensk Geopark

För att vara en Svensk Geopark behöver geoparken bedriva sin verksamhet i enlighet med definitionen av vad en geopark är.

En geopark fokuserar på det geologiska arvet och har ett tydligt geologiskt tema som en röd tråd för verksamheten. Det finns en aktiv organisation som driver geoparken och genomför planerade aktiviteter. Geoparken konkurrerar inte med andra icke-geologiska besöksmål utan kompletterar utbudet av besöksmål.

Vid tidpunkten för inlämning av ansökan om Svensk Geopark kanske geoparken ännu inte har påbörjat sina aktiviteter, men dessa förväntas inledas snarast efter ett positivt beslut.

Definition och förutsättningar

1. Områdets utbredning

Geoparken är ett geografiskt avgränsat område som definieras av ett eller flera geologiska teman och med ett geologiskt arv som representerar ett högt naturvärde. Området ska vara definierat av en polygon med hörnkoordinater.

2. Geologiskt arv

Det geologiska arvet och det geologiska tema som geoparken framhåller ska ha hög kvalitet utan att behöva vara av internationell klass. Det geologiska arvet ska lyftas fram i form av geologiskt intressanta platser, varav en del är besöksmål. Platserna ska vara värderade eller klassificerade genom en etablerad metod, till exempel den värdering och klassificeringsmetod som SGU tagit fram tillsammans med Norges geologiske undersøkelse (NGU) och Norsk institutt for naturforskning (NINA) i Norge inom ramen för INTERREG-projektet GEARS (se SGU-rapport 2020:25 GEARS – Geologiskt arv i inre Skandinavien). Det finns även andra metoder för klassificering och värdering av geologiska naturvärden som kan användas.

De geologiskt intressanta platser som lyfts fram som besöksmål ska representera det geologiska temat och det geologiska arvet inom geoparkens område.

3. Organisation, projektledning och finansiering

En Svensk Geopark ska arbeta med ett brett perspektiv med fokus på besöksnäring, lärande och hållbar utveckling. Geoparken ska ha en egen organisation med en sammansättning och funktion som gör att geoparken har förutsättningar att bli framgångsrik och fungera långsiktigt. För geoparken ska det finnas en koordinator som även är kontaktperson gentemot relevanta myndigheter och som är geoparkens ansikte utåt. Det ska även finnas redogjort för andra nyckelpersoner som är engagerade i geoparken samt hur tillgången på geologisk kompetens är säkerställd. Den geologiska kompetensen ska utgöras av personer med geologisk eller naturgeografisk utbildning. Organisationen är ansvarig för att planerade aktiviteter genomförs.

Geoparkens organisation ansvarar för:

- verksamheten
- finansiering
- samverkan inom geoparken samt mellan geoparken och andra organisationer
- marknadsföringen och informationen om geoparken och dess besöksmål
- rapportering och utvärdering

4. Samverkan och lokal förankring

Geoparken ska vara förankrad i lokalsamhället och det ska finnas en aktiv samverkan med lokalsamhället, det lokala näringslivet och relevanta myndigheter.

5. Geoparkens bidrag till en hållbar besöksnäring och förvaltning av geoparkens geologiska värden

Geoparken ska arbeta aktivt för en hållbar besöksnäring och förvaltning av de geologiska naturvärden som geoparken vill lyfta fram inom besöksnäringen. Geoparken ska även arbeta med förvaltning av platser som inte lämpar sig för besökare, men som klassas som geologiskt intressanta ur ett vetenskapligt perspektiv. Hur förvaltningen ska ske ska framgå av geoparkens Aktivitets- och utvecklingsplan. Ansvaret för förvaltning av skyddade områden finns idag hos stat eller kommun, och en samverkan med dessa i förvaltningsfrågor är en förutsättning för geoparkens bidrag till geologisk naturvård (*geoconservation*).

Geoparken behöver analysera tillgänglighet och sårbarhet av de geologiskt intressanta platserna inom geoparkens område. Dessa moment ingår i olika metoder för värdering och klassificering av geologiskt arv.

Marknadsföring av geoparken ska ske i samklang med den plan för naturvägledning som tas fram inom geoparken.

Eftersom geoparken utgörs av ett större geografiskt område med utspridda besöksmål, bör det finnas en plats där det är möjligt att få mer samlad information om geoparken och de besöksmål som finns. Platsen kan vara enkelt utformad och behöver inte vara bemannad.

6. Geoparkens bidrag till lärande, förmedling och naturvägledning

Centralt för geoparken är att den ska bidra till ökad kunskap om geologi och de geologiska förutsättningarna, som är grunden till och bygger upp dagens samhälle. Här ska det geologiska arvet, tillsammans med övriga natur- och kulturvärden inom geoparken, användas för att sprida kunskap om nyckelfrågor för samhället. Dessa är exempelvis geologiska processer, georisker, klimatförändringar, hållbart nyttjande av Jordens naturresurser, livets utveckling och lokalsamhällets utveckling.

För att få en samlad bild och inriktning på arbetet med förmedling, lärande och naturvägledning bör geoparken ha en naturvägledningsplan. Naturvägledningsplanen kan även fungera som stöd i arbetet med marknadsföring av geoparken.

Geoparkens officiella guider och naturvägledare ska ha kompetens att förmedla geoparkens geologiska tema och de geologiska förutsättningarna i geoparken.

Geoparken ska uppmuntra geovetenskaplig forskning och tvärvetenskaplig forskning med geovetenskapliga inslag inom sitt område.

7. Aktivitets- och utvecklingsplan, samt långsiktiga mål

Geoparken ska ha en femårig Aktivitets- och utvecklingsplan som omfattar planerade aktiviteter. Eftersom det är svårt med planering på längre sikt förväntas de första åren vara mer detaljerade vad gäller exempelvis finansiering och när aktiviteterna ska genomföras. Planen kan förändras under utvärderingsperioden.

Av planen ska det framgå hur geoparken arbetar med:

- en hållbar besöksnäring inklusive marknadsföring och utveckling av geoturism

- förvaltning av de geologiska naturvärden och andra natur- och kulturvärden som är beroende av de geologiska förutsättningarna som finns inom geoparken
- lärande och naturvägledning.

I planen ska det även finnas redovisat hur planerade aktiviteter ska finansieras. Aktiviteterna kan vara finansierade av geoparken, men kan också ingå i ordinarie verksamhet hos de organisationer som ingår i geoparken, till exempel länsstyrelse eller kommun. Merparten av aktiviteterna de första åren behöver ha en fastställd finansiering för att säkerställa att aktiviteterna kan genomföras.

Geoparken ska också beskriva sina långsiktiga mål, vilka sträcker sig längre än aktivitetsplanen, samt hur dessa är tänkta att finansieras.

Förpliktelser

- Geoparken ska delta i den årliga nätverksträffen för geoparker i Sverige.
- Geoparken ska skicka in en verksamhetsberättelse till SGU senast 15 december varje år.
- Förändrade uppgifter om kontaktperson ska meddelas SGU.
- Alla förändringar som kan påverka geoparkens status som Svensk Geopark ska meddelas SGU.
- Försäljning eller utvinning av geologiskt material inom ramen för geoparkens organisation är inte tillåtet. Utvinning och försäljning av geologiskt material inom geoparkens område är tillåtet, men det får inte ske av någon av geoparkens samarbetspartners eller finansiärer. Detta i enlighet med regelverket för Unesco:s globala geoparker.

Förväntningar

- Geoparken förväntas samverka med andra geoparker eller geologiskt definierade världsarv.
- Geoparken förväntas bidra med uppdaterad information till den nationella databasen över geologiskt intressanta platser som finns på SGU.

Utvärdering och kontroll

En Svensk Geopark utvärderas var femte år. Utvärderingen sker under år 5 enligt tidsplanen nedan. Syftet med utvärderingen är att kontrollera att geoparken uppfyller de kriterier och krav som gäller för Svensk Geopark.

I de fall en Svensk Geopark har erhållit status som geopark inom Unesco, övergår geoparken till att följa Unesco:s kontrollsystem. Om geoparken får ett rött kort i Unesco:s utvärdering måste geoparken utvärderas enligt systemet för Svensk Geopark för att eventuellt kunna behålla status som nationell geopark i Sverige.

Ansökans innehåll

Instruktioner för ansökan

Ansökan får omfatta max 50 A4-sidor, inklusive bilder och illustrationer. Referenser ej inräknade. Det ska finnas en tydlig hänvisning till bilagor. Bilagor ska vara refererade till i texten och namngivna

med samma namn i texten som i bilagan. Den löpande texten ska vara skriven i Times New Roman 12.

Ansökan ska innehålla:

- Namn på den föreslagna geoparken
- Motivering till ansökan om status som Svensk Geopark
- Sammanfattning av det geologiska temat på svenska och engelska
- Rubrikerna 1–7 nedan med tillhörande instruktioner. Rubrikerna nedan motsvarar de rubriker som återfinns under *Definition och förutsättningar* i stycket *Kriterier för Svensk Geopark*.

1. Områdets utbredning

Visa geoparkens utbredning på en karta genom att markera området som en polygon med hörnkoordinater i koordinatsystemet SWEREF 99. Polygonen ska även levereras i GIS-format. Motivera områdets avgränsning och visa hur det omfattar de relevanta besöksmålen.

2. Geologiskt arv

Redogör för geoparkens geologiska arv, vilket omfattar en geologisk beskrivning av området med dess berggrundsgeologiska och kvartärgeologiska utveckling. Redogör för geoparkens geologiska tema. Oavsett vilket geologiskt tema geoparken har som sitt fokus ska både berggrund och kvartär finnas med i den geologiska beskrivningen. I beskrivningen ska det finnas en redogörelse över områdets geologiska mångfald med dess geologiska kvaliteter och egenskaper.

De geologiskt intressanta platser som särskilt beskriver geoparkens geologiska värden och tema ska beskrivas i separata platsbeskrivningar. Platsbeskrivningarna ska omfatta geologi, övriga natur- och kulturvärden, tillgänglighet, sårbarhet samt en värdering där det geologiska naturvärdet motiveras, gärna i jämförelse med andra liknande platser inom och utanför geoparken. Beskrivningen ska också redogöra för om platsen har ett befintligt skydd (om ja, vilket), och om de geologiska förutsättningarna är omhändertagna i befintliga skötselplaner. Det ska framgå av en eller flera kartbilder var platserna ligger i geoparken. Platsbeskrivningarna ska ingå som bilaga till ansökan och omfatta max 1 sida per plats, inklusive bild.

Platserna ska även finnas med på listan över geologiska besöksmål som bifogas ansökan. Listan ska följa bifogad mall (Bilaga 1) och syftar till att ge en översikt över geoparkens värden vid bedömningen av ansökan. Även besöksmål med andra natur- och kulturvärden ska beskrivas enligt mallen i Bilaga 1 för att ge en översikt över kompletterande värden.

3. Organisation, projektledning och finansiering

Beskriv tydligt geoparkens organisation och hur den är tänkt att fungera.

Ange geoparkens kontaktperson med kontaktuppgifter. Beskriv övriga nyckelfunktioner inom geoparken, inklusive hur tillgången till geologisk kompetens ska säkerställas.

Beskriv geoparkens långsiktiga finansiering genom en budget som sträcker sig fram till nästa utvärderingstillfälle.

4. Samverkan, lokal förankring och marknadsföring

Bifoga stödbrev från relevanta organisationer och myndigheter som beskriver på vilket sätt den stödjande organisationen bidrar till geoparken och under vilken period stödbrevet gäller. Stödbrev utan slutdatum accepteras inte. Stödbreven ska vara aktuella och kan behöva uppdateras med jämna mellanrum.

Beskriv hur samverkan sker mellan olika aktörer inom geoparken och en strategi för geoparkens lokala förankring. Beskriv marknadsföringen av geoparken i ett separat avsnitt.

5. Geoparkens bidrag till en hållbar besöksnäring och förvaltning av geoparkens geologiska naturvärden

Beskriv hur geoparken ska arbeta med en hållbar besöksnäring och förvaltning av geoparkens geologiska naturvärden. Aktiviteter ska finnas med i geoparkens Aktivitets- och utvecklingsplan.

6. Geoparkens bidrag till lärande, förmedling och naturvägledning

Beskriv hur geoparken ska arbeta med lärande, förmedling och naturvägledning. Det kan till exempel presenteras i form av en naturvägledningsplan. Aktiviteter ska finnas med i geoparkens Aktivitets- och utvecklingsplan.

7. Aktivitets- och utvecklingsplan, samt långsiktiga mål

Beskriv geoparkens alla aktiviteter i en Aktivitets- och utvecklingsplan som ska bifogas ansökan. Den sträcker sig över år 1–5 och ska också innehålla en redogörelse för hur aktiviteterna ska eller planeras att finansieras. Observera att merparten av aktiviteterna de första åren behöver ha en fastställd finansiering när ansökan skickas in. Detta för att säkerställa att aktiviteterna kommer att genomföras.

Bifoga till ansökan även en plan som redogör för geoparkens långsiktiga mål efter år 5, inklusive tänkt finansiering.

Ansökningsförfarande

Ansökan lämnas in till SGU av sökande geopark. SGU delegerar sedan ansvaret för granskningen till en extern referensgrupp. Referensgruppens sammansättning ska vara sådan att den kan göra en relevant bedömning av följande aspekter; 1. Organisation och samverkan, 2. Geologi och 3. Marknadsföring/pedagogik. För närvarande är den nationella IGGP-kommittén (UNESCO International Geoscience and Geoparks Programme) utsedd till extern referensgrupp.

Beslut tas av SGU:s generaldirektör efter rekommendation från den nationella IGGP-kommittén.

Tidsplanen för ansökningsförfarandet i tabellen nedan innehåller viktiga datum samt vem som gör vad. Att hålla tidsplanen är en förutsättning för att ansökan ska kunna behandlas på ett effektivt sätt genom hela processen. Tidsplanen ger även möjlighet för den ansökande geoparken att lämna in sin ansökan till Unesco nästkommande år.

Tidsplan för ansökningsförfarande

Datum	Steg	Utförare	Mottagare	Kommentar
År -1				
30/10	Avsiktsförklaring Svensk Geopark	Geoparken	Lämnas in till SGU	Diarieförs
År 0				
31/3	Inlämning ansökan till Svensk Geopark	Geoparken	Lämnas in till SGU	SGU lämnar snarast över ansökan till den externa referensgruppen, IGGP-kommittén.
	Utvärdering	IGGP-kommittén	IGGP- kommittén	IGGP-kommittén är den externa referensgrupp som utvärderar ansökan. Vid behov tar man även in externa experter. IGGP-kommittén kan föreslå kompletteringar av ansökan. Det sker en dialog med ansökande geopark under processen och det finns möjlighet att göra enklare kompletteringar.
30/9	Rekommendation	IGGP-kommittén	SGU	IGGP-kommittén skriver en rekommendation om status som Svensk Geopark kan ges eller inte. Underlag lämnas till SGU för beslut.
Senast 31/12	Beslut	GD SGU	Geoparken	Diarieförs
År 1				
15/12	Verksamhetsberättelse	Geoparken	SGU	Diarieförs
År 2				
15/12	Verksamhetsberättelse	Geoparken	SGU	Diarieförs
År 3				
15/12	Verksamhetsberättelse	Geoparken	SGU	Diarieförs
År 4				
15/12	Verksamhetsberättelse	Geoparken	SGU	Diarieförs
År 5				
31/3	Underlag för utvärdering skickas in	Geoparken	SGU	SGU lämnar snarast över underlag till den externa referensgruppen, IGGP-kommittén. Alla handlingar diarieförs.

Datum	Steg	Utförare	Mottagare	Kommentar
	Utvärdering	IGGP-kommittén	IGGP-kommittén	IGGP-kommittén är den externa referensgrupp som utvärderar ansökan. Vid behov tar man även in externa experter. IGGP-kommittén kan föreslå kompletteringar av ansökan. Ansökan behandlas i dialog med ansökande geopark.
30/9	Rekommendation	IGGP-kommittén	SGU	IGGP-kommittén skriver en rekommendation om status som Svensk Geopark kan ges eller inte. Underlag lämnas till SGU för beslut.
15/12	Verksamhetsberättelse	Geoparken	SGU	Diarieförs
Senast 31/12	Beslut	GD SGU	Geoparken	Diarieförs

Granskning av ansökan (genomförande)

Referensgruppen har en löpande kontakt med sökande geopark under hela granskningsförfarandet, och geoparken har möjlighet att komma in med efterfrågade kompletteringar under tiden.

Referensgruppen ska bedöma ansökan till Svensk Geopark utifrån följande perspektiv.

- Organisation, samverkan, marknadsföring
- Geologisk kvalitet och riktighet av den geologiska beskrivningen
- Plan för lärande samt naturvägledning

Organisation, samverkan, marknadsföring: Granskningen syftar i huvudsak till att bedöma den blivande geoparkens långsiktiga förutsättningar mot bakgrund av organisation och ekonomi. Det sker även en granskning av samverkan med den lokala besöksnäringen och marknadsföring av geoparken.

Geologisk kvalitet och riktighet av den geologiska beskrivningen: Granskningen syftar till att kontrollera att de geologiska förutsättningarna är korrekt beskrivna. Att de utvalda geologiska platserna omfattas av en jämförande värdering och är representativa för det geologiska tema som geoparken representerar och den geologiska mångfald som finns i området. Samt om de omfattas av skydd och har en skötselplan som tar hänsyn till de geologiska förutsättningarna.

Plan för lärande samt naturvägledning: Förmedling av geologisk kunskap är en viktig del av geoparkens syfte. Här bedöms geoparkens arbete med naturvägledning och pedagogik.

Granskning av utvärderingsrapport (genomförande)

Utvärdering utförs av en extern referensgrupp som tillsätts av SGU. Utvärderingen syftar till att säkerställa att geoparken fortfarande är aktiv och lever upp till de krav och kriterier som finns. Vid behov kan besök till geoparken genomföras.

Utvärderingen sker genom uppföljning av ansökningsdokumenten samt den Aktivitets- och utvecklingsplan som geoparken lämnat in vid ansökan. För utvärderingen fyller geoparken i Mall för utvärderingsrapport (Bilaga 2) och mall för utvärdering av besöksmål (Bilaga 3), och skickar in dessa underlag till SGU. Under utvärderingsperioden granskas underlagen av referensgruppen. Ett gemensamt möte mellan geoparken och referensgruppen anordnas, där geoparken redogör för punkterna nedan.

- Geoparken ska redovisa genomförda aktiviteter, samt förklara/motivera ej genomförda aktiviteter.
- Geoparken ska beskriva eventuella förändringar i geoparkens organisation samt fortsatt finansiering. Uppgifter angående kontaktperson, nyckelpersoner/roller inom geoparken ska uppdateras.
- Geoparken ska redogöra för en ny Aktivitets- och utvecklingsplan med fastställd och planerad finansiering, samt en ny plan för långsiktiga mål med tänkt finansiering.

Resultatet av utvärderingen meddelas i form av ett signalsystem där geoparken kan tilldelas rött, gult eller grönt kort. Signalsystemet innebär följande:

- Rött kort: Geoparken blir inte fortsatt godkänd som Svensk Geopark, och måste skicka in en ny ansökan för att bli bedömd på nytt som Svensk Geopark.
- Gult kort: Geoparken blir fortsatt godkänd som Svensk Geopark under ytterligare ett år, men behöver lämna in kompletteringar och en utvärdering genomförs. Gult kort kan endast erhållas en gång. Om geoparken efter kompletteringarna inte blir godkänd, tilldelas den rött kort och förlorar sin status som Svensk Geopark. En ny ansökan behöver då skickas in för bedömning om man vill få tillbaka sin status.
- Grönt kort: Geoparken blir fortsatt godkänd som Svensk Geopark i fem år.

Bilagor

Bilaga 1: Mall för besöksmål

Bilaga 2: Mall för utvärderingsrapport

Bilaga 3: Mall för utvärdering av besöksmål